

Commentaria Ac Disputationes In Primam Partem Divi Thomae

Cvm Variis Indicibvs

De Deo Effectore, Creaturarvm Omnivm Tractatvs II. De Opere Sex
Diervm, Ac Tertivs De Anima

Suárez, Francisco

Mogvntiæ, 1622

XI. Quomodo Deus opus suum die septimo compleuerit, & ab illo
cessauerit, eundemque diem benedixerit.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-93575](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-93575)

aquæ reptile anima uiuentium, & aërem, quæ uolens super terram. Ex quibus manifestum est, illud nomen & volatile, in nostra vulgata non esse nominatiui casus, sed accusatiui: ideoq; nullo modo subintelligi, ac suppleri posset uerbum *uolens*. Quod confirmatur ex uerbis paulo post subiunctis, & *aues multiplicentur super terram*, ubi non dicit, *uolens*, sed *multiplicentur*, quod substantialem productionem significat. Ergo similiter in prioribus uerbis præceperat Deus, ut uolatilia producerentur super terram: ergo ex aquis productæ sunt.

16.
Ad fundam.
positum n.
13. respondet
Aug. dupli-
citer.

Neque contra hanc sententiam obstat uerba inducta ex c. 2. tum quia illa particula *ex humo*, potest construi cum solis animantibus terræ, de quibus fit mentio in prima parte periodi, & non cum uolatilibus de quibus in posteriori parte mentio fit. Ita respondet Aug. l. 9. Gen. c. 1. Eritq; facillima expositio si in 2. p. illius propositionis repetitum subintelligatur uerbum *formatum*, isto modo, *formatis de humo cunctis animantibus terræ, & formatis etiam uolatilibus adduxit ea*, &c. Sed August. præter ea aliam adhibet responsionem, scilicet, ibi sub nomine terræ etiam aquam esse comprehensam. Et utraque responsio satis probabilis est. Posset etiam dici, remota & quasi radicaliter etiam uolatilia facta esse de terra, quia qualitates terræ prædominanter habent, & breuitatis causa terrestria, & uolatilia dicta esse de humo formata, licet non eodem modo ex terra genita sint, quia proximè tantum terrestria, uolatilia uero remotè modo nunc explicato, licet ex aquis proximè.

Alia respon-
sio authoris.

17.
3. Sententia
magis proba-
lit. c. 3. & latius in Imperf. c. 14. & sequitur Beda in
ta Aug. Bed.
Rup. Eu-
cherio, D.
Thom.

Eius uisus.

Exponitur
tamen hac
sententia ne
reprehensio
cuncta.

At uera est tertia sententia dicere, uolatilia facta esse ex aere. Hanc magis probat Aug. l. 3. Gen. ad lit. c. 3. & latius in Imperf. c. 14. & sequitur Beda in ta Aug. Bed. Exaem. & Rup. l. 1. in Gen. c. 50. & Euch. qui his uerbis illam explicat: *Volatilia ab aquis producta scribuntur, quia aer, in quo uolitant, & sapientibus cum aquis deputatur qui a, uarum humida exhalatione pinguescit, ut uolatus animalium sustinere possit.* Et eodem modo tenuit hanc sententiam D. Thom. q. 71. ad 3. Et potest suaderi, quia aues magis de elemento aeris participare videntur, nam in aere uolat, & quoad fieri potest in illo degit. Sed hac sententia ita accipienda est, ut non sit contraria secundæ, sed eam magis explicet. Nam cum scriptura dicat, uolatilia facta esse ex aquis, hoc simpliciter negari non potest: unde neq; ita potest affirmari facta esse ex aere, ut aqua excludatur. Præsertim quia solus aer propter suam raritatem, & leuitatem non potest esse apta materia, ex qua proximè generantur aues, & ideo oportet, ut vel in substantiam aquæ transferatur, vel certe ut materiam aqueam in se habeat, ut possint ex illo aues generari. Sic ergo absolute dicendum est, uolatilia ex aquis fuisse producta, tamen quæ aquæ partim sunt in terra sub propria, & sensibili dispositione aquæ liquidæ, & fluidæ, partim sunt eleuata à terra in nubibus, & vaporibus: ideo rectè dici potest, pisces esse factos ex aquis priori modo spectatis, aues uero ex leuioribus, seu altioribus aquis: & quia inter aues quedam sunt magis aqueæ, ut sic dicam, quia in ipsis aquis frequenter degunt, & super paludes, vel stagna libenter uolitant, credibile est, has esse factas vel ex aquis terrestribus, vel ex vaporibus illis uicinioribus: alias uero, quæ subtilioris sunt naturæ, & altius uolitant, & in arboribus, vel in alijs locis excellentioribus habitant, ex subtilioribus aquis magisq; à terra, & eius aquis eleuatis, creatas fuisse.

18.
Ex elemento
ignis nulla
animalia
producta.

Ultimo mouent aliqui questionem, cur ex elemento ignis nulla animalia producta sint. Sed ratio est in promptu, quia ignis non poterat esse apta materia proxima uiuentium, neq; locus, in quo naturaliter uiuerent propter nimiam ignis caliditatem, & actiuitatem. Nam quod de salamandra refert Arist. l. 5. de hist. anim. c. 19. quod in igne diu

uiuat, refellitur à Galeno l. 3. de temperam. & alijs, quos Pereira refert in opere sexti diei, & l. 3. in d. ad illa uerba, *Angelus à Domini*, &c. Unde non minus incertum censeo, quod ibidem refert Arist. de partibus animalibus, quæ in ararijs fornacibus in medio inerantur: nulla n. ut arbitror, experientia id satis demonstratum est: neq; etiam est satis rationi consentaneum, nec doctrinæ eiusdem Arist. l. 4. Meteororum, c. 1. & libr. 2. de Generat. cap. 3. Veruntamen, quamuis daremus dicta animalia in igne generari, illa essent imperfectissima, & his similia, quæ in alijs elementis per accidens, & ex putrefactione fiunt, ideoque ad primam rerum productionem non pertinuerunt.

CAPVT XI.

Quomodo Deus opus suum de septimo compleuit, & ab illo cessauit, eundemque diem benedixit.

TRia in hoc cap. breuiter explicanda sunt, quæ in titulo sufficienter indicantur. Primum est, quomodo dicatur Deus opus suum die septimo compleuisse, ita enim Gen. 2. in principio legimus: *Igitur perfecti sunt celi, & terra, & omnis uisus creaturæ, completumque fuit Deus die septimo opus suum, quod fecerat.* Ratio autem dubitandi est, quia tunc dicitur compleri opus, quando illi uisita manus imponitur, quocirca sine additione alicuius operis non fit ergo, si Deus compleuit suum opus in die septimo, aliquid ei addidit in illo die, aliquid nouum in illo operando. Consequens autem falsum est: ergo non rectè dicitur Deus compleuisse opus suum in die septimo. Propter hoc fortasse Cather. in Gen. Galat. dixit aliquid peculiare creasse Deum in die septimo, ratione cuius dicitur opus suum in eo compleuisse. Illud autem opus, dicit hic auctor, fuisse creationem Euxæ. Et certè Hieronym. ita uidetur intellexisse uerbum *compleuit*, nam in questionibus Hebraicis sic argumentatur contra Iudæos: *Archimus igitur Iudæos, qui de otio sabbati gloriastur, quod iam tunc in principio sabbatum dissolutum sit, dum Deus operatur in sabbato complens opera sua in eo, & benedicens ipsi dicit, quia in illo uisus creaturæ compluit.*

Nihilominus sententia hac falsa est, nam Deus ita perfecit uniuersum intra sex dies, ut in septimo nullum opus ad complementum illius efficeret. Hoc censeo uerum ex communi sententia Patrum, & consensu Ecclesiæ in Scriptura fundato: Primum nam in ea sepe dicitur, Deum sex diebus fecisse omnia, quæ in mundo sunt, & septimo die ab operibus vacasse, ut patet Exod. 20. & 31. & sumitur etiam ex illo ad Hebræos 4. *Relinquitur sabbatum populo Dei, qui enim ingressus est in requiem eius, etiam tunc requiescit ab operibus suis, sicut à suis Deus.* Idem conuincitur ex eodem loco Genes. 2. nam statim post dicendum opera sex dierum dicitur, *perfecti sunt celi, & terra, & omnis uisus eorum*: ergo opus ad perfectionem, vel ornatum mundi pertinens in diem septimum reseruatum est. Item additur, *compleuit Deus opus suum, quod fecerat.* Ergo non compleuit illud, aliquid ei addendo, sed ab omni opere quiescendo. Deniq; nullum opus designari potest, quod Deus ut auctor naturæ in hoc die fecerit. Nam quod de Euxæ creatione dicitur, vel nō ita est, ut in l. seq. latius ostendemus, vel si post sextum diem dicatur Euxæ creata, dicendum est consequenter creatione eius ad uniuersæ pfectionem, & consummationem nō pertinuisse, ut in cap. 4. libr. seq. uidebimus. Ac deniq; confirmari hoc potest ex uerbis illis Gen. 1. *Uidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant ualde bona*, nam illa particula *ualde*, propter perfectionem, & consummationem, quæ uniuersum iam habebat, addita est, ut omnes Patres expendant.

Propter

Propter obiectionem autem factam dicunt aliqui in illo cap. 2. Gen. non esse legendum, *Compleuitque Deus die septimo*, sed *die sexto*, vt Septuaginta legunt, & videtur approbare Hieronymus dicto lib. de *Questionibus Hebraicis*, quanuis fateatur in Hebræo, *diem septimum* legi. Retinenda ergo est vulgar lectio, quam etiam habet Chaldaeus, sic interpretans: *Et delectatus est Deus in die septimo opere suo quod fecerat*. Iuxta quam lectionem etiam cessat obiectio facta. Et iuxta eandem exponi optimè potest verbum *compleuit*, vt perinde dictum sit, ac *completum ostendit*, delectando se in illo, & in ipso quiescendo. Et in idem ferè redit, quod alij dicunt, Deum cōpleuisse opus suum in die septimo non intrinsecè, sed extrinsecè seu non posituè aliquid addendo operi, ad consummationem eius, (sic enim completum fuit die sexto, in quo sensu Septuaginta loquuti sunt) sed negatiuè, seu cessando ab opere, ac per hoc extrinsecum terminum operi ponèdo, & ita illud consummando, seu consummatum ostendendo. Ita sentit Theodor. q. 21. in Gen. idq; ipse Moyses significauit, addendo statim post verbum *compleuit*, verbum, *& requieuit die septimo ab vniuerso opere, quod patrarat*.

Statim verò occurrit secundum dubium, scilicet, qualis fuerit illa Dei requies. Et ratio dubitandi esse potest, quia requies, aut propriè, aut metaphorice dicitur. Propriè significat cessationem ab opere, quod operantem defatigabat, & quasi opprimebat, & hoc nōdō non habet locum in Deo, vt perfectum est. Metaphorice autem significat simplicem cessationem ab opere: (quæ metaphora tam est frequens in Scriptura, vt iam quasi propria significatio reputari possit) tamen in hoc etiam sensu nō apparet quomodo requieuerit Deus in die septimo, cum dicat Christus Ioan. 5. *Pater meus quomodo operatur, & ego operor*. Non enim potuit Deus ab omni opere cessare, alias omnia eius opera iam facta esse desissent, quia sine eius opere conseruari non possunt. Quod si dicatur cessasse à nouis operibus, licet à conseruatione priorum nō cessauerit: contra hoc est, quia post illa opera sex dierum, multa noua opera sunt in mundo facta, quæ Deo non operante fieri non potuissent. Imò Isai. 43. ipse promittit, se facturum noua, & Apoc. 21. *Ece nūc facio omnia*.

Hoc verò punctum facilem habet expeditionem. Nam sine dubio sermo est de requie, vt præcisè dicit cessationem ab inchoato opere. Dicitur enim Deus requieuisse *ab omni opere, quod patrarat*, id est, quod facere proposuerat, & ad finem perduxerat. Et ita declarat Moyses, cum addidit, benedixisse Deum diem illum, *quia in ipso cessauerat ab omni opere suo, quod creauit Deus, vt faceret*. Per quæ vitima verba proposita dubitatio declaratur. Nam dicitur Deus cessasse ab omni opere suo, non simpliciter, sed *quod creauit, vt faceret*, id est, quod creando ita perfecerat, vt vniuersum ad esse perduceret, & consummaret. Quod in superioribus inde explicuimus, quod Deus à nouis rerum speciebus condendis cessauit. Quod etiam his verbis dixerat Iulius African. lib. 2. de partibus diuinæ legis, cap. 2. *Significatum est (vtique per verbum requieuit) quod post illos sex dies nullam mundo inchoatam substantialem speciem aut naturam nouam, inexpectantem creauerit*. Et ratio est, quia omnes huiusmodi species ad perfectionem vniuersi pertinent. Vnde ob eandem rationem debuerunt in singulis produci illa saltem indiuidua, quæ ad naturalem generationem necessaria erant, vt sunt ad minimum mas, & femina.

Non cessauit autem Deus ab opere conseruationis, quia sine illa mundus subsistere non posset. Quin potius aliqui existimant ad conseruationem

nam pertinuisse illud complementum, quod Deus dicitur mundo in septimo die dedisse, & ad requiem Dei in opere suo, quali fouendo, & conseruando illud. Neque etiā cessauit ab opere propagationis, sed potius cum animantibus illam benedictionem dedit, *crecite, & multiplicamini*, quasi legem ordinariam statuit cooperandi cum causis secundis, per quas voluit huiusmodi propagationem fieri. Et hoc etiam indicatum esse in verbis illis, *& compleuit Deus die septimo*, sentit D. Thomas 1. p. q. 73. art. 1. ad 2. Et similitudine non cessauit Deus ab opere gubernationis, & prouidentie suæ, de quo sermo est in dicto testimonio Ioan. 5. Quauis ibi præcipuè videatur loqui Christus Dominus de operibus gratiæ, in quo genere multa operatus est Deus post illos sex dies, nam in illis præcipuè consummavit vniuersum quoad integritatem eius in suo esse naturali, & vt postea videbimus, etiam perfecit illud in esse gratiæ, quantum in hominibus viatoribus pro illo statu conueniens erat. Postea verò multa noua, & mirabilia, hominum necessitate id postulante, in illo ordine operatus est, præsertim quoad incarnationis mysterium, eiusque effectus, & similiter multa in fine mundi operabitur ad statum gloriæ pertinentia. Et de his sermo est in alijs Scripturæ locis allegatis: & ideo tota illa nouitas operum non repugnat cum requie diei septimi, quæ in sola cessatione à nouis rebus naturalibus condendis, quæ in causis vniuersi virtute non contineantur, & per illas liantur consistit.

Atque hæc doctrinam breuiter insinauit ex Aristobulo, Eusebius lib. 13. de Preparatione euangelica, cap. 7. dicens, *Quod scriptura dicit, requieuisse Deum in septima die, id non quia Deus nihil postea faciat dictum est, vt nonnulli putant, sed quoniam ordo rerum fixi habuit statum, qui nunquam mutatur, cessasse Deus dicitur. Ideo enim dicitur, in sex diebus celum, & terram, & omnia, quæ in eis sunt creasse, & vt tempora, & ordo rerum secundum prius, & posterius significetur. Eo enim ordine facta sunt quæ postea gubernantur, & transmutantur. Latius hoc explicauit August. lib. 4. de Gen. ad lit. ca. 12. & 15. 19. 20. Et ex illo D. Thomas 1. p. q. 73. Qui præter dicta animaduertunt, non esse dictum absolūtè, requieuisse Deum in die septimo, nam ex æternitate in seipso requieuit: neque etiam esse dictum requieuisse in operibus suis, ac si ad suam requiem illis indiguisset, vel in eis propter suum commodum delectaretur, & non potius ad illorum commodum ea condidisset. Sed dictum esse, requieuisse, *ab omnibus operibus suis*, quia ea condidit, quæ sibi placuit, & in se requieuit, quando à nouis condendis operibus sua voluntate cessauit. Vnde inquit August. requies Dei ab omnibus operibus quæ fecit, ex eo cepta est, ex quo illa perfecit.*

Tertium punctum est, quo sensu ibidem additum fuerit, *& benedixit die septimo, & sanctificauit illi*. Ratio autem dubitandi esse potest, quia benedicere Dei, nihil aliud est, quàm aliquid boni conferre, aut facere: non enim benedixit Deus desiderando, aut bene precando, sed efficaciter bene faciendo: non apparet autem, quod peculiare beneficium Deus illi diei septimo contulerit, propter quod illum benedixisse dicatur. Simili modo difficile ad explicandum videtur, quam peculiarem sanctitatem Deus illi diei contulerit, vt propterea illum sanctificasse dicatur: eo vel maxime quod nulla alia ratio illius benedictionis, vel sanctificationis reddatur, nisi *quia in ipso cessauerat ab omni opere suo, quod creauit Deus, vt faceret*. At verò sola cessatio ab opere non videtur esse posse ratio peculiaris benedictionis, aut sanctificationis, cum maius bonum conferat Deus operando, quàm ab opere cessando: ergo.

propagandi,
& prouidentie suæ
gubernandi

Ad locum
Ioan. in n. 4

Ad eadem
locum ibid.

7. Præcedent
resoluitio ad
plura confir-
matur ex
Aristobulo.

Et ex Au-
gustino & D.
Thom.

8. Punctum
de benedi-
ctione, &
sanctificati-
one diei 7.
Arguitur
contra benedi-
ctionem.
Arguitur
contra san-
ctificationem.

9.
Respon-
sio
Catholice
in
Gen.

Refutatur
ex Patrib.

Itē ratione.

10
Ad argum.
contra Bene-
dict. in n. 8.

Facile esset utriusque parti dubitationis satisfacere, si vera esset quorundam sententia, qui dixerunt, statim ab initio, seu ab illo primo septimo die statuisse Deum legem sanctificationis sabbati, obligando omnes homines ad observationem sabbati, cessando in illo ab omnibus operibus non pertinentibus aliquo modo ad cultum Dei, qui omnia creauit, & in illo die a suis operibus cessauit. Nam si hæc sententia vera esset, satis magna fuisset tunc data benedictio, & sanctificatio illi diei, diuino cultui illum consecrando. At verò sententia illa falsa est, ut ex Patrib. Iren. Tertul. Euseb. & Damasc. ostendi in tom. 1. de Relig. tract. 2. lib. 2. cap. 1. Et est communis sententia Theologorum dicentium, præceptum illud quoad illam temporis circumstantiam ceremoniale fuisse: ideoque neque ante legem Moysi incepisse, neque tunc omnes homines, sed solum Iudaicum populum obligasse. Accedit optima ratio, quam Pereira tetigit, quia alias præceptum illud de observatione sabbati etiam in statu innocentie obligasset, quia ante lapsum hominis latum fuisset. Consequens autem est incredibile, tum quia in illo statu nullum fuit præceptum diuinum positum, præter illud de non edendo fructus arboris scientie boni, & mali. Tum etiam, quia in illo statu esset superuacaneum, cum in eo statu ferè nihil esset, quod homines à diuino cultu, & contemplatione auocaret. Denique tale præceptum nec aliunde ostendi potest, neque ex verbis citatis colligitur, quia in eis nullum est, quod propriam vim præcipiendi, aut obligandi præferat, & sine tali obligatione commodum sensum habere possunt.

Quod ergo attinet ad verbum *benedixit*, rectè intelligi potest Deus, multa beneficia in hoc die mundo contulisse, propter quæ merito hunc diem benedixisse dicatur. Hoc ex supra dictis patet, nam in hoc die quasi stabilivit Deus opus suum, quod perfecerat, & quasi fixum statum, & suo modo perpetuum illi contulit. Nam tunc cepit illud

perfectum conferuare ex decreto firmo, & immutabili, & ex eodem auxilium dedit, seu obtulit, ut res iam productæ multiplicari, & conseruari possent. Nam hæc omnia in verbis *compleuit, & cessauit* comprehendi possunt, ut exposuimus. Et hunc sensum approbat D. Thomas supra art. 3. dicens benedictionem ad multiplicationem pertinere. Imò Caietan. putat, hoc esse significatum in illis verbis, *cessauit ab opere suo quod creauit Deus ut faceret*, nam existimat, non Deum, sed opus Dei esse suppositum verbi, ut faceret, ita ut sensus sit, creasse Deum mundum ut faceret multiplicando, & generando, quod plus fortasse habet acuminis, quam soliditatis, parum verò refert. Potest etiam verbum *benedixit*, per verbum *sanctificauit* explicari, quia quæcunque sanctificatio aliqua benedictio est.

Quod itaque ad sanctificationem attinet putarunt aliqui, licet tunc illa referatur per quamdam anticipationem, non tamen fuisse tunc datam sanctificationem, sed tempore legis. Ita Beda, & A. bul. Quod quidem suo modo verum est, quoad ætalem obseruationem illius diei, ut diximus. Nilominus tamen dici potuit dies ille à principio sanctificatus, id est, propositus ac declaratus ut maxime conueniens, & congruum, ad colendum Deum in memoriam beneficii creationis: & præterea quia Deus ex tunc destinauit illum, ut tempore opportuno peculiari præcepto eundem sibi consecraret. Hoc ergo satis est ad illum sanctificationis modum, cui adiuncta est multiplex significatio sacra, nam per illius diei requiem significata censetur requies Christi Domini in sepulchro post consummatum opus redemptionis, & requies beatorum in Patria post consummatos huius vitæ labores, iuxta illud ad Hebr. 4. *Itaque inquitur sabbatizamus populo Dei. Qui enim ingressus est in requiem eius, etiam requiescit ab operibus suis, sicut et Deus.* Unde etiam dixit Augustinus. epist. 119. cap. 9. quod illa *requies Dei, requiem sine fine significat.*

ELENCHVS CAPITVM LIBRI TERTII

- Cap. I. **A**n corpus Adæ fuerit immediatè à Deo ex limo terræ productum.
II. **A**n corpus Eue ex costâ Adæ fuerit productum, & quo modo.
III. **A**n primi homines perfectissima corpora in sua creatione acceperint.
IV. **Q**uo tempore primi homines creati fuerint quantum ad corpora.
V. **A**n primi homines in Paradiso terrestri, vel extra illum fuerint creati.
VI. **D**e Paradiso terrestri, quis vel qualis locus sit, vel fuerit.
VII. **A**n formati corporibus primorum hominum in eodem instanti Deus animas illorum creauerit, corporibusque coniunxerit.
VIII. **A**n primus homo fuerit secundum animam creatus ad imaginem & similitudinem Dei.
IX. **A**n primi homines cum perfecta scientia rerum naturalium creati fuerint.
X. **A**n Adam ante peccatum tam perfectam scientiam habuerit, ut decipi in naturalibus non potuerit.
XI. **A**n Adam in virtutibus voluntatis rectus, ac perfectus creatus fuerit.
XII. **V**trum in Adam appetitus sensitiuus ita fuerit subiectus voluntati, & rationi, ut nunquam aut eam præueniret, aut illi imperanti repugnaret.
XIII. **A**n in statu innocentie, potuerint homines peccare simul in eodem statu perseverando.
XIV. **A**n homo creatus fuerit aliquo modo immortalis, & impassibilis.
XV. **D**e ligno vitæ, & quomodo, quantag. efficacia homini immortalitatem largiretur.
XVI. **A**n homo in statu innocentie peculiare dominium tanquam proprium illius status donum, ac beneficium acceperit.
XVII. **A**n primus homo in statu gratie creatus fuerit.
XVIII. **Q**uam perfectam rerum supernaturalium cognitionem homo ante peccatum habuerit.
XIX. **A**n Adam in statu innocentie per pro prios actus sanctificatus fuerit, & consequenter meritum gloriæ habuerit.
XX. **A**n præter omnia dona naturæ, & gratiæ habuerit homo in statu innocentie originalem intelligentiam, quæ fuerit donum ab omnibus supra dictis distinctum.
XXI. **Q**uale fuerit præceptum datum Adæ in Paradiso, & cur imposuitur fuerit.

LIBER